

המערב, אין הוא משקיעם על מנת להעמיד אח"כ את הכלי הזה לרשות איזו מטרה כללית ומופשטת. יתכן כי יקל עליו להסכים להיות נושא-נשק למען אותה מטרה — מאשר לתת את נשקו הוא; הוא ירצה כי מגייסו יהיה גם מזוינו.

אכן, אחת מבעיותיו העיקריות של כל המתנשא לנצח על פרעות ומאורעות היא בעית ארגון הנשק המצוי בשוב הערבי. יתכן מאוד כי עיקר ערכן של אגודות הנוער הערבי (נג'אדה פותווה), אשר בזמן האחרון התפשטו במידת-מה גם במרחב הכפרי, הוא בעובדה שהן אירגנו את אלה אשר היו ממילא בעלי-נשק, או את בני-הם של בעלי-נשק, וע"י כך הכניסו מידה מסוימת של שליטה לפחות על חלק מנשק זה. אין כל ספק שהכפר הערבי יקבל ברצון כל מתן נשק ותחמושת, ונושאייהם של כלים כאלה יישמשו אח"כ — בחלקם לפחות — את מטרותיהם של מחלקי-הנשק. אולם, ככל שכמות ה"יבנא" הזה תהיה קטנה יותר כן יגדל הצורך של רבי-הכנופיות לנקוט באחת מן השתים: או לכפות שירות-חובה על כפריים, או להחרים נשק מידיהם. יתכן כי דוקא על רקע זה צפונות התנגשויות פנימיות רציניות בקרב האוכלוסיה הערבית הכפרית. אך גם כאן אין לעשות חשבונות נמהרים: כי ריכוז כוח עדיף של כנופיות ו"מתנדבי-חוץ באיזורים מסויימים עשוי לאפשר להם להטיל את מוראם המוחלט על איזורים אלה — ולבצע בהם החרמות וחילולים; אכן, התפתחות כזו, אם גם תוסיף לעצמתם המספרית של גייסות הג'האד, הרי לא תמיד תוסיף לשלימותם ולחוסנם מבפנים.

מפקדי כנופיות "ותיקים". מימין לשמאל: אבו-אברהם "הגדול", עבד אל-קאדר חוסייני וכאמל עריקאת — מפקד ה"פתווה".

כאלה שתחמושתם אינה מצויה בשוק (תורכיים, גרמניים ועוד).

בעית התחמושת היא אחד הצדדים החריפים ביותר בתחום ההזדיונות הערבית הפרטית. מספר כלי-היריה הפזורים ברחבי הארץ מגיע לרבבות לא מעטות. אולם מספרי הכדורים אשר ברשות רוב המשפחות אינם עולים על צרכי "השימוש-הביתי", ולא כווננו למערכות ממושכות. לא יפלא, איפוא, באם מחירי הכדור מגיעים ל-50, 70 ואף 100 מיל האחד (אם כי בקורבת מחנות צבא בריטיים מצויות גם "קניות מרוכזות" מידים ראשונות, או שניות, במחיר הסיטוני של 30 מיל לערך). והנה, המאמצים הכלכליים והסידוריים שהכפרי משקיעם ברכישת הכלי הזה, שהוא התחליף המקומי לפוליסה של ביטוח עצמי (או ביטוח בפני אש...) המקובלת בארצות

א. סוקר

לאופי ההתנגשויות בערים

מפרידם לגושי-שוב מנוגדים ונאבקים זה בזה: כבגבול העיקרי שבין תל-אביב ליפו, כבתחומים שבין אזורים יהודיים וערביים בתוך ירושלים עצמה, או כברחובות שחלקם האחד הוא בהדר-הכרמל, וחלקם האחר — בשכונות הערבים שלידה. הנקל להבחין בהבדל מסיבות שבין שני סוגי מצב אלה, אף כי מבחינה כללית הם שייכים לעתים קרובות לאותו החזיון של "קרבות בשטח בנוי".

לגבי המצבים מהסוג הראשון יתכנו, במהלך ההיאבקות, הגילויים הבאים של פעולות איבה: אש-הטרדה, צלפות אינדיבידואלית, או הרעשה בכלי-יריה כבדים יותר — הכל ממרחק מסוים; פשיטות

רובם של הקרבות הזעירים והתגרות, אשר נתחול-לו בארץ-ישראל בחודשים הראשונים להיאבקות על גורלה, נתרחו בתוך מה שקורין "שטח בנוי", או בסמיכות בלתי-אמצעית אליו. אכן, הבדל יסודי ובולט הפריד בין שני סוגים אופייניים של מצבי קרב והתנגשויות. מצד אחד — מצבים של נקודה מאו-כר לסת אחת מול השניה: נאמר, שכ' התקוה מול סלמה, חולון מול תל-אר-ריש, שכונות-ספר בירושלים מול כפרים ערביים סמוכים. ומאידך — התנאים ועובדות-היסוד שונים מהנ"ל באותם שטחים עירוניים רצופים, אשר בהם, בעצם, רק הקו הסמוי מן העין, של השתייכות לאומית של התושבים,

ותבלות ע"י חדירה פתאומית או ע"י הסתננות לתחום נקודת-הישוב האויבת, לשם השגת מטרות טקטיות או פסיכולוגיות שונות; התקפה כללית או הסתערות תוך נסיון לכבשה. לגבי כל הגילויים הנ"ל — עד לרגע בו מצליחים לפרוץ לתוך הנקודה ולהיאחז בה אחיזת-קבע — הרי המדובר הוא בבעיות ובדרכים של התקפה מבחוץ על נקודת-ישוב, ושל הגנה עליה.

כיום קיימים עדיין סייגים, התוחמים גבולות צרים למדי להיאבקות הדדית זו ברצועת הפרברים והשכרנות שמסביב לערינו — הן מבחינת משך ההתקפות, והן מבחינת הכוחות, הכלים והמטרות — שלא כבמקומות בדומה לגוש-עציון, ליחיעם, או לנקודות מבודדות או אבנפוסטיות (קדמיות) אחרות. שינוי הדרגתי בכך עלול לבוא בד בבד עם תהליך הסתלקותו של „הצד השלישי“, הפועל (א) בולם עדיין בארץ.

ואלו התנאים האובייקטיביים אשר למצבים מהסוג השני — הם תנאים של קרב-רחובות מובהק, אשר בזמננו לובש, לרוב, בהתפתחותו ההגיונית, את הצורה של קרב בית-אל-בית. על כן גם הטכניקה של התקפה והגנה בהם וגם התפיסה הכללית של מטרות האופרציות ותכליתן, מקבילות כאן בעיקרן לאלו של קרבות-עיר מובהקים.

הדעת נותנת, כי יש לצפות לנסיונות של השתלטות על בניינים שהאויב מחזיק בהם, למאבק על חדרים, על קומות ועל חדרי-מדרגות, להתבצרות במרתפים ועל גגות, לניצול קירות-משותפים, לשם פריצת-דרך והתפשטות בגוש-בנינים שלם, לסידור קני-כלי-יריה בתוך מפולות-בתים, לסתימת רחובות וחפירת תעלות, לבניית דרכי-גישה תעולות, להפעלת העשן והאש, ולכל „מאה התחבולה ותחבולה“ של מלחמת-העיר נוסח מדריד וסטלינגרד — או נוסח כל עיירה איטלקית או צרפתית, גרמנית או רוסית, שנפל בחלקה להיות זירת-קרב למשך שעות, ימים או שבועות; ועל אחת כמה וכמה למשך חדשים לפחות — לפי המציאות בערי ארצנו.

אך העין המתבוננת איננה רואה עדיין את אלה; היא מבחינה, תחילה, בהתקהלויות פורעים, בהתנפלות על עוברים ושבים, בנסיון רצח, שוד, ביזת חנויות והצתה. היא רואה את התגובות הראשונות: באקדח, ברימון ובתת-מקלע; את פיזור הפורעים, את הרחוב שנתרוקן, את הנטיה הטבעית ל„הילחץ“ אל קירות הבניינים, לרבוץ בפנים המבואות או בשערי חצרות, לתפוס עמדות על גגות, ליד חלון הקומה השניה או השלישית; את הנסיונות למנוע תנועה

אויבת או חשודה, ככל-האפשר עוד ממרחק, ע"י יריות „צלף“ מאחורי מסתור, (או סתם-קלע — „צלף-עצבים“); היא רואה את סתימתן של חלקות-רחוב או שטחים פתוחים באזור-אויב קרוב ע"י איום מתמיד של אש-פתע; את שיתוק החיים שברצועות הישוב הקדומניות האלו, הגובלות זו בזו; את התרבות שקי-החול והחלונות הסתומים, הדלתות המבורחות.

ולאחר מכן תראה העין, או עדשת-המשקפת, את ה„המשך ההגיוני“ — בתנאים הקיימים — את הצלף-שכנגד (ועתה חייב זה להיות צלף-אמת, מאומן ושקול) המשתיק את הטורד הלו; את שיגורה של חולית-„ארגעה“, לחיסול קנהיורים מקרוב, בכדור או ברימון; את שכלולה הנוסף של זו — ע"י צירוף מטען חמרי-נפץ לעקירת „מאורת-הפרי-צים“ לאחר שסולקו דייריה, או יחד אתם; ושוב, צעד נועז — את הפעולות להריסת בניינים, וביחוד בעלי-הקומות, למען יחוסל משלט-אש אויב רצחני; ולא רחוקים הדברים עד שיגיעו לידי הריסה מוחלטת לשם הבטחת שדה-אש למגינים ויצירת מיפול פתוח בין הגושים, לגילוי תנועה בו ולעצירתה בעוד מועד. (וזאת לא רק תוך חמיקת-הסתר, אלא אף בהסתערות הנתמכת בחיפוי-אש — אם כי אורח-פעולה אחרון זה אפשרי יותר בפרברי-החוץ מאשר בלב הערים).

עד כאן, בערך, התפתח תהליך הפעולות — לעת-עתה. ואם תוסיף לזה את החדירות הנועזות לשם מיגורם של מעוזי-חבלה מרוחקים יותר, מטות-הכנור פיות, או משלטי-חנק בנקודות-מעבר חיוניות שלא בשטח-המגורים העברי — והיתה זאת כמעט התמונה כולה לגבי גושים עירוניים רצופים נאבקים.

ובמציאות של היום — ספק, הוא אם יכולים פני-הדברים להיות שונים בהרבה, ולא מפני שהמתואר כאן מציג לפנינו את מערכת האמצעים היעילה ביותר, מבחינה „עקרונית“ כללית, לתגובה על גילוי התוקפנות כלפינו או לחיסול מקורותיה ושימת קץ לאפשרות התחדשותה, משהושגה עדיפות-הקרב לצדנו — כאשר הושגה כבר במקרים לא-מעטים.

ודאי, הנהוג והיזום עד כה אינו אלא התחליף הטוב ביותר, מבחינת האפשרי בתחומי סד-התנאים הקיימים. כמו לגבי גושי-ישוב חיצוניים יותר — כן גם כאן יודע כל אחד מהו כיום הגורם המדיני והצבאי (על גורמים אדמיניסטרטיביים ומשטרתיים כמעט ואפשר כבר שלא לדבר יותר, ב-פברואר 1948, בארץ-ישראל), העוצר, המצמצם והשם תחומים; עם כל ה„ניטרליות“ המדומה (והאדישות

האמתית) שלו, עודנו מורגש למדי, אם לא ככוח בפועל הרי מכל מקום כפועל-בכות, ע"י שני הצדדים גם יחד.

אין ספק, שבמערכת התנאים והפעולות יום-יום כפי שהוצגו כאן, יבוא שינוי. אין לחשוב כי הוא יבוא דוקא "ביום אחד"; ועל אחת כמה וכמה אינו מוכרח כלל לבוא ביום "הפינוי הרשמי" בחלק-ארץ זה או אחר, או של "הפינוי הכולל". השינוי עלול לבוא בהדרגה, כמעט מבלי שיחוש בו תחילה — או אף במפתיע, במועדים שלא פירסמם איש למפרע. הדבר החשוב הוא להיות מוכנים מבעוד מועד — ללא צורך באימפרוביזציות של השעה האחרונה — לכל מסע-התקפות "נוסח חדש", לא רק להדיפתו, אלא גם למיגור בסיס-המוצא של האויב.

המציאות של היום הזה היא מציאות של מניעת דקירות וחבלות, עצירת הסתננות חבלנית.

פגיעה מונעת בנקודות-משלט אויבות. המציאות של מחר עלולה להיות זו של היאבקות על חזקה ושל ליטה בשטח-יער, ויתכן כי לא רק לגבי "אדמת-ההפקר", זרועת הבתים השוממים ועיי-המפר לת, שבין גושי-הישוב של היום. יתכן מאוד כי אז תצטרך לקום ולהתגלות במציאות התמונה הראשונה, אשר הועלתה כאן, זו של קרבות-עיר מובהקים. אבל אסור כי ה"הווי" היום-יומי, שהספיק להתגבש בינתיים בגבולות ישובינו העירריים, יגבש (או יאבן) את מושגי אנשי המגן והתנור פה. לא לנו בארץ זו "מצבי-מאזינו". אין גם להניח כי קיימות תכונות-מחשבה או אופי כאלה כאן. אך גם כיום מהראוי להזכיר, פעם נוספת: אל שיגרה. עירנות, חיפוש מתמיד של דרכים חדשות, ראיה מראש של צרכי-מחר, תכונה מלאה וגמישה לקראת כל משימותינו.

ההתקפה על גוש עציון

נות. בסוף דצמבר החל הצבא ללוות שמה שיירות מזון, אך לא הסכים להעביר אנשים, או חמרים לביצורים.

ההתקפה על כפר-עציון

בלילה שלפני ההתקפה (13 בינואר), נתקבלה ידיעה שהכביש חסום ושהערבים מתכוננים להתקפה על הגוש. ידיעות כלליות מסרו על ריכוזי כנופיות ערביות בהרי חברון.

בשעה 7 בבוקר ה-14 בינואר הודיעה התצפית בכפר-עציון על תנועה מוגברת של ערבים בבית-אומר. נתארגנה חוליה לתפיסת "הגבעה החומה". משאמרה לצאת למשימתה, הודיעה התצפית כי הגבעה נתפסה על-ידי ערבים. אז נשלחה אותה חוליה לתפוס את "הגבעה האדומה", עם הוראה לפתוח באש על כל ריכוז ערבים, שמספרו יעלה על עשרה. מיד לכשהגיעה לפסגת הגבעה, נשמעו יריות מאותו כיוון. נתברר, שאנשי החוליה פתחו באש על ריכוז שמנה 20-30 ערבים, הרגו אחד ופצעו שני. הערבים החלו לתקוף את "הגבעה האדומה" ולכתרה ממזרח וממערב. אנשינו נסוגו תחת אש, בחיפוי של מקלע ורובים, והגיעו לכפר-עציון בשעה 9 לערך. בינתיים נפתחה אש משלושה עברים: מן "הגבעה החומה", אשר בה קנו שביתה כ-15 צלפים שהמטירו אש על המשק; מן "הגבעה האדומה" ומעמק-הברכה.

גוש-עציון עדיין אינו נושא את עצמו מבחינה כלכלית. לקיומו מסתייעים בבית-ההבראה שבכפר-עציון, ובשטחי הקרקע שהוכשרו ליעור ולמטעים בכל נקודות הגוש (כפר-עציון, משואות-יצחק, רבדים, עין-צורים). בכפר-עציון יש לול ורפת, וברבדים — לול וכמה פרות; בכל הנקודות מצויים בורות לאגירת מים, אלא שהללו טרם נתמלאו-החורף מחמת מיעוט הגשמים. בחירבת-זכריה מצויים כמה בורות, בהם השתמשו החושבים הערביים, אך מאז עזבו אלה את המקום, משמשים המים את רבדים ועין-צורים. בקיץ נהגו לספק לגוש מים מירושלים במכור ניות, שצוידו במיכלים מיוחדים.

עם פרוץ המאורעות החלו אנשי הגוש להתבצר ועסקו בזאת בלבד, בדחותם את כל יתר העבודות עד לאחר סיומה של מלאכה זו. בערב הקרב היו הנקודות מבוצרות באופן המניח את הדעת פחות או יותר. חירבת-זכריה הוא כפר ערבי קטן שתושביו, כ-15 משפחות, נטשוהו לאחר המארב בדרך ירושלים — כפר-עציון, שבו נהרגו 10 נוטרים ונהגים יהודיים, מחשש פעולות תגמול. אנשי הגוש תפסו את הכפר והציבו בו מוקף כדי לקיים את הקשר הטקטי בין כל ישובי הגוש.

על השיירות שיצאו לגוש נערכו שלוש התקפות בהן נהרגו 12 יהודים, ומאז אין להגיע לגוש-עציון בלי הפעלת כוח-הבטחה ניכר בלווי מכוניות משוריי-